

VELEŇÁČEK 10

Zpravodaj Kulturně – historického spolku Malá Veleň Ročník XVIII. (XII. KHS) * 15. červenec 2019

Anenské odpoledne

Obec Malá Veleň vás zve **v sobotu 27. července 2019 od 14 hodin** na Anenské odpoledne k místnímu kulturnímu domu v Jedlce. Přichystán bude nejen skákací hrad, ale i lukostřelba a stolní fotbálek.

Od 16 hodin k tanci a poslechu zahraje LP-Tandem. Vstup na všechny atrakce zdarma.

Od 14 hodin bude také otevřený kostel. V 15 hodin zahraje **houslové duo – Bohumíra Šustová a Eliška Střelková.** I zde je vstupné zdarma.

Občerstvení na Anenské odpoledne zajišťuje Jarmil Kučera v kulturním domě.

Lípy v Jedlce

Po mnoho let stávaly dvě lípy u hospodářského stavení č. 1 v Jedlce. V létě v roce 2012 se při velkém větru jedna lípa rozlomila a její torzo bylo pokáceno. Na začátku letošních prázdnin byla pokácena i lípa druhá, která zde stávala téměř 130 let...

Před 100 lety byla postavena elektrárna v Malé Veleni

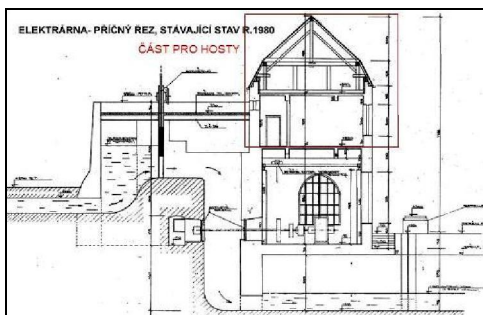

Kresba elektrárny z kroniky O. Banseta ke kapitole „Průmysl“. Vpravo fotografie elektrárny z roku 1930.

Koryto dnešní Ploučnice je přehrazeno na svém toku několika jezy. Půjdeme-li po proudu od Benešova n. Pl., první jez nalezneme v prostoru bývalého Benaru 05, dnešní NIKOH. U Eliščina údolí se odděluje u jezu od řeky náhon, který přivádí vodu k továrně v Jedlce. Zde poháněla voda Kaplanovu turbínu.

Pamětníci si pamatují, že náhon bylo vynikající místo na koupání. To věděli i obyvatelé před rokem 1930 – tehdy se dokonce prodávaly na koupání v náhonu nejen jednodenní vstupenky, ale také celoroční levná vstupenka.

Další jez nalezneme až za mostem v Malé Veleni. Odtud se voda odvádí na turbíny elektrárny, která zásobovala elektřinou bývalý n. p. Benar v Benešově n. Pl. Pracují bez přestávek od svého postavení.

Vlevo část plánu elektrárny (příčný řez) z dokumentace v roce 1980 a fotografie elektrárny v současnosti.

Elektřina byla v Malé Veleni zavedena v roce 1912 a současně byla instalována elektrická pouliční světla. Když ale v roce 1945 přišli čeští osídlenci, nebyla tato pouliční síť použitelná. Nové pouliční osvětlení bylo slavnostně zapnuto na 28. 10. 1954.

Elektrárna byla postavena pro firmu Mattausch v roce 1919 a do plného provozu byla dána v roce 1925. Napojena byla na 880 metrů dlouhou dřevěnou rouru s převýšením 9,6 m. Ta byla později odstraněna, protože na mnoha místech z ní tryskala voda. Na jejím místě byl vybudován betonový náhon o průměru 2,5 m. Po zahrnutí zemínou se vytvořil val kolem cesty, který je dnes zarostlý travou a křovinami.

V přízemí elektrárny jsou dvě Francisovy turbíny s výkonem 2,2 až 4,4 mil. kWh ročně. Dříve elektrárna zaměstnávala 6 lidí, dnes obsluhuje česlice i elektrárnu jeden člověk.

Budova vodní elektrárny s původními Francisovými turbínami je z pohledu památkové péče zajímavá svým architektonickým vzhledem i technickým vybavením.

100 let od postavení transformátoru u Ploučnice

V obci Malá Veleň byla elektřina od roku 1919 rozvedena z transformátoru, který stával u mostu přes Ploučnici. Kolem něj vedla cesta směrem do Soutěšky a přímo u trafa stávala socha sv. Jana Nepomuckého na pískovcovém podstavci.

Po roce 1945 se elektřina používala většinou na svícení, dalších elektrických spotřebičů bylo velmi málo. Postupně se ale domácnosti začaly zaplňovat elektrickými spotřebiči - ať to byly elektrické bojler, sporáky, žehličky, grily, začalo se propagovat elektrické vytápění. A výkon transformátoru nestačil.

Proto byl v roce 1978 postaven nový výkonný transformátor (35 kW) za 140.860,- Kč pro oblast Jedlky. Vlastní transformátor dostala i Soutěška. Přesto, že se tak transformátoru v Malé Vělni snížil výkon, byl již zastaralý a bylo nutné ho zmodernizovat.

Původní transformátor byla vysoká úzká zděná stavba se stříškou a s uzamčenými dveřmi. Letos bychom si připomínali 100. výročí jeho postavení. Zbourán byl při stavbě nových mostů.

Nový transformátor byl postaven v Malé Vělni na pozemku bývalého mlýna, v Jedlce na místě bývalého stavení č. 7. Jsou to již moderní kovové konstrukce na kterých je zavěšený transformátor a před ním je pouze uzavřená kovová schránka s pojistkami. Několik metrů od transformátoru je umístěný sloup s vypínačem, kterým je možné v případě opravy vypínat proud.

Dvouletá základní vojenská služba bývala povinná

Mladí muži uvítali s nadšením zkrácení vojenské základní služby v roce 1990 ze dvou roků na 18 měsíců, v dalších letech potom na jeden rok a samozřejmě úplné zrušení povinné vojenské služby. Základní služba - to byly dva roky strávené velmi často velmi daleko od rodin a známých, někdy až na Slovensku. Naopak muži ze Slovenska byli na vojně v Česku. Nastoupil do ní každý muž, který dovršil 18 roků. Výjimku měl pouze ten, který získal „modrou knížku“, což znamenalo, že je neschopen vojenského výcviku po zdravotní stránce.

Na nejbližším nádraží u vojenské posádky vždy na nové brance čekala nákladní auta, která je vezla do kasáren. Zde proběhla prohlídka, všechno se muselo svléknout, zabalit do pytle a poslat domů.

Nastávající vojáci vyfasovali vojenský mundúr a vše potřebné. V době před přísahou nesměli opustit kasárna, nacvičovala se prostná, gymnastika, zvyšovala se úroveň nejen tělesná, ale i duševní. K tomu sloužilo PŠM - politické školení mužstva, které bylo 3 x 2 hodiny v týdnu.

Pak následovala přísaha, na kterou přijeli známí, rodiče. Dva měsíce byl základní výcvik. K tomu patřily i popluchy ve dne, v noci - to znamenalo vše sbalit a nastoupit na nádvoří v časovém limitu. Mazáci - to byli ti, co byli na vojně druhým rokem - si nenechali ujít, aby kontrolovali vše, co si usmysleli - ustlanou postel, pořádek ve skříňce, čisté boty, nakrémované i podrážky. Když něco nebylo podle jejich vkusu, nebo třeba jen neměli náladu, či se chtěli pobavit, všechno ze skříňky rozházeli a nechali srovnat znova.

Po dvou měsících následoval odborný výcvik. Součástí byly stráže na rotě, u hlavního vchodu, na muničním skladu - tady se hlídkovalo vždy s ostrými náboji. Ale také služby v kuchyni. Zajímavé bylo škrábání brambor. Na ně byla ohromná škrabka, vojáci je jen dočišťovali.

Po skončení základního výcviku získal voják odbornost. Tu si mohl rozšířit, aby zvládl i další potřebné činnosti - například spojař si rozšířil odbornost na řidiče...

V období „studené války“, např. v roce 1961, se dokonce stalo, že vojáci, kteří měli jít na podzim po dvou odsloužených letech domů, měli službu prodlouženou. Na vojně tehdy byly tři ročníky, protože by prý po odchodu druhého ročníku zůstala armáda oslabená. Čekalo se proto, až se nováčci vycvičí. Těm, kdo měli prodlouženou základní vojenskou službu, se tato doba počítala jako cvičení. Vojáci po odchodu do zálohy chodívali pravidelně na vojenská cvičení, aby „nevyšli ze cviku“. Takové cvičení trvalo zpravidla jeden měsíc. Teprve když muži dovršili 60. rok, byli zproštěni vojenských povinností.